

Протагоніст Б. (студент психологічного факультету) вихований в сім'ї двома жінками – мамою та бабусею. Цікаво, що перед важливими подіями в його житті (екзамени, вступ до університету та ін.) йому завжди сниться церква (як архетип матері). Так, одного разу (перед його днем народження) йому наснилася церква, він був усередині, але двері церкви були такі вузькі та низькі, що (з його слів) він вивіз із церкви навколішки (акт народження). Цікаво, що на одній із стін батьківської хати він намалював церкву. При виконанні арт-терапевтичної методики «Психологічний щит» протагоніст Б. зобразив, керуючись інструкцією, в колі (жіночий архетип) образи, що відображають сутність його «Я», індивідуальність його особистості. Серед образів на малюнку ми бачимо веселку, квіти, ріг достатку, фрукти. У верхній частині малюнка ми бачимо сільську хату, на її даху гніздечко лелеки (жіночі архетипи). Таким чином, протагоніст Б. знаходиться в тісному взаємозв'язку з матір'ю, під впливом материнського архетипу.

Висновки. Аналіз поняття «архетип» дозволяє констатувати, що архетипи є надособистісним надбанням та набувають індивідуального значення в окремого суб'єкта. Вони дозволяють представити зміст несвідомого за допомогою символів, що виявляються в казках, міфах, психомалюнках. Аналіз наукових праць показав, що символи дозволяють об'єктивувати зміст несвідомого, інтерпретація символів сприяє пізнанню «іншої логіки», яка є індивідуально неповторною в кожного суб'єкта. Таким чином, можна констатувати, що символи мають важливе значення у маскуванні несвідомого змісту психіки за рахунок дії різних механізмів символізації (змішення, згущення, натяку, маскуванні кількістю, гіперболізації, мінімізації та інш.). Архетипічні символи, архетип Матері є полізначними, вони виражають як індивідуальний досвід суб'єкта, так і колективний досвід людства.

Література

1. Мария-Луиза фон Франц. Толкование волшебных сказок. – СПб. : Б. С. К., 2004. – 364 с.
2. Сэмьюэлз Э., Шортер Б., Плот Ф. Критический словарь аналитической психологии К. Юнга. – М. : МНПП «ЭСИ», 1994. – 183 с.
3. Юнг К. Г. Душа и миф: шесть архетипов. – М. : Совершенство, 1997. – 255 с.
4. Юнг К. Г. Сознание и бессознательное / Пер. с нем. В. Бакусева. – Изд. 2-е. – М. : Академический проспект, 2009. – 188 с.
5. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика : Навч. посіб. – К. : Вища шк., 2006. – 382 с.

Резюме. Поняття архетипа вообще и архетипа Матері в частности еще недостаточно изучены, поэтому считаем уместно исследовать этот феномен. Анализ сказок и рисуночной продукции помогает проектировать неосознанные аспекты психіки через символы, которые репрезентируют архетип матери в рисунках.

Ключові слова: архетип, архетип Матері, бессознательное, символ.

Резюме. Поняття архетипу взагалі і архетипу Матері зокрема ще недостатньо вивчені, тому вважаємо за доцільне дослідити та обґрунтувати цей феномен. Аналіз казок та малюнкової продукції допомагає проектувати несвідомий зміст психіки через символи, що надає можливість репрезентувати архетип матері і казках та малюнках.

Ключові слова: архетип, архетип Матері, несвідоме, символ.

© 2013

М. С. Маїк (м. Ялта)

АРХЕТИП КАМЕНЯ В ГЛИБИННОМУ ПІЗНАННІ ПСИХІКИ

Постановка проблеми. Розвиток практичної психології потребує наукового обґрунтування методик діагностико-корекційного процесу та їх вдосконалення. Актуальність заявленої теми полягає в недостатній дослідженості глибинної обумовленості поведінки суб'єкта, як і методів її об'єктивування. Психологічна практика розвивається ученими Наукової школи Т. С. Яценко, проте використання архетипу каменя являється новою методикою глибинного пізнання психіки суб'єкта.

Метою статті є розкриття категорії архетипу каменя, його психологічної семантики у процесі моделювання респондентом психологічних змістів з наступним їх психоаналізом.

Виклад основного матеріалу. Стаття ґрунтується на психодинамічній теорії академіка НАПН України Т. С. Яценко та авторському методі активного соціально-психологічного пізнання (АСПП) [8-14]. Предметом психодинамічної теорії є пізнання цілісної психіки в єдності суперечливих тенденцій сфер свідомого і несвідомого. В діагностико-корекційному процесі глибинного пізнання використовуються наступні методики: неавторські малюнки, комплекс тематичних психомалюнків, опредметненні засоби (іграшки, предметні моделі, камені, ліпка) та ін. Глибинне пізнання спрямоване на об'єктивування ітеративного (повторюваного) змісту несвідомого, що задається внутрішнім імперативом поведінки суб'єкта. Зміст несвідомого проявляється в спонтанній активності

суб'єкта в символічній формі. Символічно-архетипна природа каменя сприяє опредметненню утаємничених змістів психічного.

Зазначимо представлені в літературі особливості архетипу каменя, яких торкались у наукових працях такі вчені: В. Е. Багдасарян [7], Т. Ф. Єфремов [1], В. В. Іванов [2], І. В. Кононенко [3], Е. Б. Тейлор [7] та ін. Значення «каменя» подають тлумачні словники, зокрема, словник Т. Ф. Єфремова представляє його як «тверду гірську породу у вигляді суцільної маси або окремих шматків, що не кується й не розчиняється у воді» [1, с. 99]. Застосування каменів у глибинному пізнанні спирається на його архетипну природу, що конкретизується в діагностико-корекційному процесі індивідуальним смислом психіки респондента. У словнику В. І. Даля зазначається, що камінь сам по собі несе метафоричний зміст, зокрема: «тримати камінь за пазухою», «пропав, як камінь на дно упав», «собака є, а каменя немає», «в камінь стріляти – тільки стріли втрачати», «камінь на зуб не покладеш», «кам'яне серце», «ніби камінь з душі звалився», «наскочила коса на камінь», «час не розкидати, а збирати каміння» та ін. [1, с. 88]. Тлумачний словник Д. М. Ушакова трактує камінь як «те, що наповнене байдужістю, жорстокістю, бездушністю», «душевна важкість, гнітюче почуття» [1, с. 79]. В українській міфології описується поклоніння каменю, як живій, діючій особі, «камінь був символом труднощів, туги, у камінь перетворювались зрадники, страждальці» [3, с. 94]. Опосередковано символічне значення поняття камінь відображено в назвах художніх творів українських письменників та поетів: «Кам'яний господар» Лесі Українки, «Каміний хрест» В. Стефаника, «Вічний каменярь» І. Франка тощо [3]. Камінь як архетип виступає прообразом емотивних переживань первісних людей та є натяком на образ, неприязнь, тенденцію до помсти – «камінь за пазухою». Камінь презентовано у символіці в міфах, сновидіннях, віросповіданні, ритуалах, легендах та традиціях народів. Зокрема, у християнських віросповіданнях камінь виступає символом центру земної вісі, презентантом Бога, священного осередку поклоніння. У традиціях Індії камінь є символом невичерпної творчої сили та енергії. У віросповіданнях індусів камінь наділяється життєвою енергією людини. Греки відмічали архетип чорного і білого каменів. Чорний камінь корелював з осудженням, сірою буденністю, в той час коли різнобарв'я дня відображали світлі камені [7]. Міф про грецького бога Сізіфа відображує марну трату сил. Камінь символізує вічний тягар (фото 1 [4, с. 48]).

Фото 1. Скульптура Ф. фон Штук «Сізіф»

Фото 2. Каміні - руни

Руни – камені із символічним зображенням (фото 2) використовувались шаманами для ворожінь (старший футарх). Футарський порядок вважався первиною системою, що розкриває процес створення Всесвіту і його законів. Зображення на футарських рунах передавали замаскований зміст першопочаткової магічної послідовності. Руни використовувались шаманами з метою створення гармонії і порядку [4, с. 112].

В побутовій психології люди наділяють камінь якостями вічності, цілісності, незмінності та сили. Зокрема, надмогильні камені символізують вічне життя. У філософському розумінні камінь ототожнюється з надійністю і твердістю, що представляються як антитеза зміни, занепаду, як протилежність продуктам руйнування, пилу, піску [4]. У народних традиціях образ каменя пов'язується з легендою про пророчий камінь на роздоріжжі, який ставить людину перед вибором шляху подальшої долі [5]. Значення дорогоцінних каменів, мінералів в культурі різних етносів відображається у талісманах [2]. Таким чином, представлений вище матеріал засвідчує, що камінь має палітру семантичних значень, які є загально зрозумілими.

У глибинній психокорекції камінь використовується в пізнанні психіки суб'єкта. Взаємодія респондента з каменем (тістом, іграшкою, малюнками) актуалізує механізми проективної ідентифікації, що сприяє наповненню його індивідуальним змістом.

Розкриємо методологічні особливості психокорекційної роботи за методом АСПП. Метод глибинного пізнання передбачає введення принципів, що організують поведінку учасників групи АСПП. Принципи спрямовані на нівелювання ситуативних захистів в спонтанній і невимушеній поведінці суб'єкта [9]. Завданням глибинного пізнання є надання суб'єкту допомоги в розв'язанні ним особистісної проблеми, тобто внутрішньої суперечливості. Т. С. Яценко зазначає, що «глибинному пізнанню властиві непрямолінійність, контекстність, опосередкованість» [10, с. 23]. Каталізатором здібностей суб'єкта у візуалізації психологічного змісту є архетип, зокрема архетип каменя. Т. С. Яценко зазначає: «зважаючи на образність і символічний характер змісту несвідомого, важливо

Фото 3. «Службова ситуація»

працювати з візуалізованим матеріалом, породженим спонтанною активністю руки суб'єкта, що цілісно об'єктивує зміст психіки» [11, с. 210].

Пізнання цілісної психіки відбувається на стику її суперечливих тенденцій, з врахуванням проявів несвідомого, що презентуються у свідомому в процесі символізації, який маскує його зміст. Символу виражає суперечливі аспекти змісту психічного. Разом з тим цього недостатньо, адже важливим є «не пізнання власне суперечливості психічного як такого, а конкретика вияву цього факту у візуалізованому поведінковому матеріалі» [8, с. 19]. Об'єктивування ітеративності психологічних смислів, що виявляється в опредметнених моделях, вказує на спрямування енергії психіки суб'єкта. Фіксації, що презентують опредметненні моделі з каменів (в діалогічній взаємодії психолога з респондентом) детерміновані нереалізованістю інфантильних мотивів. Бажання останніх бути реалізованими породжує «хибне коло» на ілюзорній основі, що задає марну трату енергії. Розвіяння ілюзій, що створюють суперечність відбувається на основі діалогічної взаємодії психолога з респондентом через оживлення матеріалізованих форм, куди спроектовані замасковані для свідомого смисли. Камінь, як символ за емотивною потентністю перевищує силу слова завдяки своїй властивості цілісно виражати зміст психічного. Символ є полізначним і передає минуле в синтезі з теперішнім та майбутнім [6].

Т. С. Яценко констатує, що символ відображає дві тенденції захисної системи: «зберігає автономію, незалежність та водночас допомагає психіці зреалізувати витіснені (нереалізовані) бажання» [8, с. 19]. Архетипна символіка каменя виражає інтимно-значимий зміст психічного, що має енергетичний імператив в ситуації «тут і тепер». При візуалізації протагоністом психологічного змісту, «контроль свідомості послаблюється – архетипи можуть плинно виявлятися і мати пріоритети» [8, с.15]. Архетип набуває реальності в умовах наповнення суб'єктом каменя індивідуальною семантикою в процесі діалогічної взаємодії. Глибинне пізнання підлягає діалогічній взаємодії психолога з респондентом. Діалог будується порційно, континуально з врахуванням (орієнтацією) внутрішнього порядку психічного, його системності, «коли кожен окремих елемент, піддається пізнанню, відкриває перспективи пізнання цілісного» [10, с. 24].

Семантика архетипу пізнається з використанням символічних (матеріалізованих) форм, що презентують психіку цілісно, в процесі діалогічної взаємодії психолога з респондентом. Камінь є нейтральним по відношенню до презентованої ним семантики несвідомого, що сприяє проєкції фіксацій психіки, які можуть проявитись символічно. Т. С. Яценко стверджує: «саме у об'єктивуванні несвідомого задіяні архетипи, оскільки вони презентують «об'єктивне» у імпліцитній формі та симультанному» [9, с. 16]. Розкриття логічної впорядкованості емпіричного матеріалу респондента наближує його свідомість до реальності та нівелювання викривлень, що породжує захисна система.

У глибиннопсихологічному пізнанні груп АСПП застосовується моделювання актуальних станів психіки самим респондентом із каменів. Методика використання моделей з каменів поєднується з іншими методиками АСПП: комплекс тематичних психомалюнків, іграшка, ліпка тощо, в яких також присутній образ каменя. Моделювання каменів в глибинному пізнанні психіки суб'єкта за методом АСПП передбачає різні варіації. Психолог пропонує протагоністу змоделювати на площині за допомогою каменів: актуальну ситуацію дитинства; реальну сім'ю, в якій живе протагоніст, та ідеальну родину; ситуацію, яка турбує у поточний момент або непокоїла раніше; свій внутрішній стан або конкретні почуття – втрату, самотність, розчарування, образу; презентувати себе в минулому, теперішньому і майбутньому; звичайний емоційний стан; модель відносин із значимими людьми та ін.. Представимо матеріалізований поведінковий матеріал – моделі з каменів «Службова ситуація» (фото 3, [12, с. 65]); «Почуття провини» (фото 4, [12, с. 82]), «Я в сім'ї батьків» (фото 5, [12, с. 23]), «Ризикований період» (фото 6, [13, с. 113]), «Мій стан» (фото 7, [13, с. 113]). Матеріалізовані презентанти створюються респондентом в умовах спонтанної активності, з елементом невизначеності, що представляє узагальнена інструкція від психолога. Мінімальна інструкція при спонтанній творчості сприяє вияву внутрішнього імперативу психіки, що представляється в матеріалізованій формі символічно. Метафоричність несе захисну функцію в об'єктивуванні значимої емоційної напруги протагоніста.

Фото 4. «Почуття провини»

Фото 5. «Я в сім'ї»

Фото 6. «Ризикований період»

Фото 7. «Мій стан»

Колір, величина та розташування каменів на моделі сприяють проясненню семантики моделі. Темні чи світлі камені (фото 3) відзначаються призмою позитивного чи негативного сприймання значимих людей. Величина каменя характеризує значимість фігури, його розташування вказує на дистанцію у взаєминах. Представлені характеристики моделювання з каменів представляють архетипну семантику у матеріалізованій формі. Діалогічна взаємодія психолога з респондентом включає роз'яснення та уточнення змісту візуалізованого поведінкового матеріалу. В АСПП динамічність опредметнених моделей з каменів сприяє пізнанню внутрішньої впорядкованості психіки.

Рис. 1. «Сприймання минулого, яке не можна виправити»

Рис. 2. «Моє не існування»

Рис. 3. «Самопокарання»

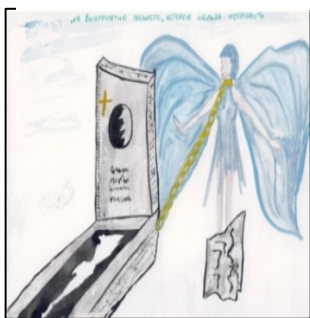

Рис. 4 «Сприймання минулого, яке не можна виправити»

Рис. 5. «Дорога мого життя»

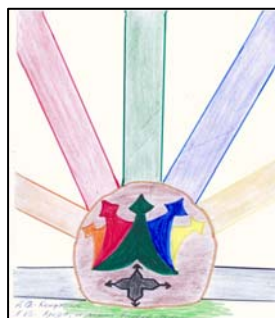

Рис. 6. «Конфлікт. Криза та етапи виходу з неї»

Рис. 7. «Я в сім'ї батьків»

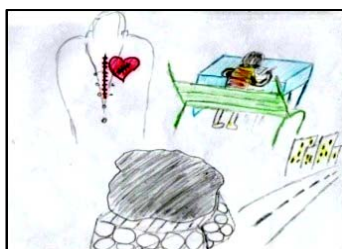

Рис. 8. «Моя сім'я»

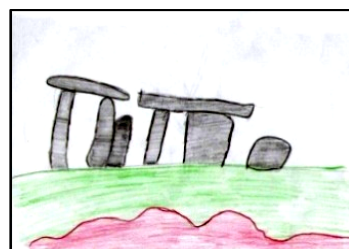

Рис. 9. «Звичайний емоційний стан»

Представимо авторські малюнки учасників групи АСПП, в яких присутній образ каменя (див. рис. 1-11). Дані малюнки дозволяють констатувати індивідуальний зміст, що вкладений у зображення респондентами образу каменя в його архетипній семантиці: символ вічного життя, взаємин, горя; сили чи безсилля; непорушності;

фіксації; емоційного сприймання іншого (через колір та величину каменя); пророкує подальший шлях після його вибору та ін.

Архетип каменя зображений в малюнках на різні теми: «Сприйняття минулого, яке не можна виправити» (рис. 1 [13, с. 98], рис. 4 [13, с. 148]), «Мое не існування» (рис. 2 [14, с. 104]), «Самопокарання» (рис. 3), «Дорога мого життя» (рис. 5 [14, с. 93]), «Конфлікт. Криза і етапи виходу з неї» (рис. 6), «Я в сім'ї батьків» (рис. 7 [11, с. 51]), «Моя сім'я» (рис. 8 [11, с. 109]), «Звичайний емоційний стан» (рис. 9 [11, с. 110]), «Реальна сім'я» (рис. 10 [13, с. 131]), «Ідеальна сім'я» (рис. 11 [13, с. 132]).

Аналіз ілюстрацій авторських малюнків представляє семантичну навантаженість архетипу каменя: символізує вічність взаємин у драмі, тенденцію до психологічної імпотенції (рис. 1, 4); надмогильний камінь як вічність життя (рис. 2); камінь символізує силу через страждання (почуття провини), що є ілюзорною в поведінкових проявах (рис. 3), камінь символ фіксації, що впливає на майбутнє людини (рис. 5); символізує непорушність, стабільність, внутрішній конфлікт (рис. 6); через камінь презентують важкість, нереалізованість у взаєминах з лібідними об'єктами (рис. 7); камінь відображає сприймання близьких один одним, груз (рис. 8); відсутність перспектив розвитку, страх прояву емоцій (рис. 9); колір, величина та розташування каменів символізують сприймання близьких людей (рис. 10, 11).

Таким чином, камінь, завдяки своїй нейтральності до змісту, сприяє втіленню індивідуального смислу психіки суб'єкта при його використанні та зображенні в малюнках. Пізнання семантики навантаження архетипу каменя відбувається в діалогічній взаємодії психолога з респондентом з врахуванням теми моделі, авторського малюнка. Архетип каменя передає семантику сприймання респондентом свого психологічного стану та стану близьких йому людей, взаємосприйняття один одного та близькість їх взаємин. Символічність архетипу каменя дозволяє пізнавати цілісну психіку, в її суперечливих проявах. Архетип каменя сприяє контекстному пізнанню, об'єктивуванню фіксацій психіки суб'єкта.

Висновки. В статті презентовано дослідження можливості вияву архетипу в спонтанному використанні каменів при діалогічній взаємодії психолога з респондентом. Розкрито категорію архетипу каменя в методиках активного соціально-психологічного пізнання, що представляє індивідуально неповторну семантику у матеріалізованих презентаціях респондента. Практичний матеріал презентує енергетичну силу прояву архетипу каменя, що втілює індивідуальний зміст при взаємодії з респондентом. Архетип каменя в глибинному пізнанні сприяє об'єктивуванню сприйняття респондентом себе та оточення. Аналіз ілюстрацій (моделі та малюнки) показує семантичну навантаженість архетипу каменя в презентаціях протагоністів, тенденцію до сили та ілюзорні прояви (тенденцію до слабкості). Об'єктивування протиріч цілісної психіки суб'єкта сприяє розширенню свідомості респондента через саморефлексію.

Література:

1. Ефремов Т. Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный / Т. Ф. Ефремов – М. : Русский язык, 2000 – 465 с.
2. Иванов В. В. Семиотика // Краткая литературная энциклопедия / В. В. Иванов – М. Речь, 1971. – 256 с.
3. Кононенко І. В. Символи української мови / І. В. Кононенко. І. Франківськ: - Плай, Прикарпатський університет ім. В. Стефаника, 1996. – 266 с.
4. Лебединский В. И., Кириченко Л. П. Книга о камне / В. И. Лебединский, Л. П. Кириченко, К.: Недра – 1989. – 192 с.
5. Стюарт В. Работа с образами и символами в психологическом консультировании / В. Стюарт [пер. с англ. языка Н. А. Хмелик] М.: Независимая фирма Класс, 1998. – 306 с.
6. Теслюк П. В. Полівалентність змісту символіки тематичних психомалюнків (на матеріалі професійної підготовки психологів-практиків): дис.: кандидата психол. наук : 19.00.07 / Теслюк Павло Васильович. – К., 2000. – 234 с.
7. Тэйлор Э. Б. Первобытная культура / Э. Б. Тэйлор. Пер. с англ. - М.: Политиздат, 1989. – 573 с. [Електронний ресурс]:<http://slovari.yandex.ru/книги/>.
8. Яценко Т. С. До проблеми пізнання індивідуальної неповторності архетипної символіки / Т. С. Яценко // Науковий часопис імені М. П. Драгоманова. Серія №12. Психологічні науки: Зб. наукових праць – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – С. 15 – 27.
9. Яценко Т. С. Основи глибинної психокорекції: феноменологія, теорія і практика: Навч. посіб / Т. С. Яценко – К. : Вища шк., 2006. – 382 с.

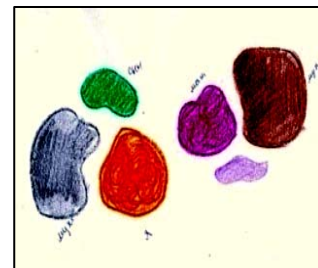

Рис. 10.
«Реальна сім'я»

Рис. 11. «Ідеальна сім'я»

10. Яценко Т. С. Проблема глубинного познания психики субъекта в визуализированной самопрезентации / Т. С. Яценко // Психотерапия, практическая и консультативная психология – сплетение судеб: ежемес. науч.-практич. журнал / Глав. ред. В. В. Макаров. – К.: Общероссийская профессиональная психотерапевтическая лига, 2012. № 10 (118). – С. 22 – 30.
11. Яценко Т. С. Теория и практика глубинной психокоррекции: Третья Авт. школа академика АПН Украины Т. С. Яценко [Сост. А. В. Глузман (и др.)] – Ялта : РИО КГУ, 2010. – 200 с.
12. Яценко Т. С. Теория и практика глубинной психокоррекции: Четвертая и Пятая Авт. школа академика АПН Украины Т. С. Яценко [Сост. Андрущенко В. П., А. В. Глузман] – К.: Изд-во НПУ имени М. П. Драгоманова, 2011. – 261 с.
13. Яценко Т. С. Теория и практика глубинной психокоррекции: Шестая Авторская школа академика АПН Украины Т. С. Яценко [Сост. В. П. Андрущенко, А. В. Глузман] – К.: Изд-во НПУ имени М. П. Драгоманова, 2012. – 226 с.
14. Яценко Т. С. Глибинна психологія: діагностика та корекція тенденції до психологічної смерті / Т. С. Яценко, О. В. Глузман, І. В. Калашник. – Ялта : РВВ КГУ, 2008. – 204 с.

Резюме: В статье представлен анализ научных источников по проблеме символической презентации камня. Презентован эмпирический материал использования архетипа камня в глубинном познании психики субъекта по авторскому методу активного социально-психологического познания. Обобщены особенности символической нагрузки архетипа камня в материализованных презентантах участников психокоррекционных групп.

Ключевые слова: архетип, камень, глубинно-психологическое познания, психодинамическая теория, метод активного социально-психологического познания.

Резюме: У статті презентовано аналіз наукових джерел з проблеми символічної презентації каменя. Представлений емпіричний матеріал використання архетипу каменя в глибинному пізнанні психіки суб'єкта за авторським методом активного соціально-психологічного пізнання. Узагальнені особливості символічного навантаження архетипу каменя в матеріалізованих презентантах учасників психокорекційних груп.

Ключові слова: архетип, камінь, глибиннопсихологічне пізнання, психодинамічна теорія, метод активного соціально-психологічного пізнання.

© 2013

Е. Г. Максименко (г. Донецк)

РОЛЬ АРХЕТИПА В РИСУНОЧНОМ ОБЪЕКТИВИРОВАНИИ САМОДЕПРИВАЦИИ И ДЕЗАДАПТАЦИИ

Постановка проблемы. Мифология и символизм являются предметом частых обсуждений в психологии, особенно в связи с проблемой интерпретации [1 – 7]. То, чем миф является для культуры народов, для индивида предстает в виде образов снов, фантазий, актов творчества, произведений изобразительного искусства, музыки, поэзии и др. Учитывая результаты современных психоаналитических исследований, можно признать, что все те динамические формы, которые дают начало архетипическим символам, располагаются в бессознательном и представляют собой, согласно К. Г. Юнгу «матрицу человеческой души» [7]. Исходя из задач практической психологии, данный факт имеет особенное значение для процесса психокоррекции и психотерапии личности.

Исследование внутриспихических феноменов, в том числе механизмов самодепривации и дезадаптации в глубинной психологии возможно, на наш взгляд, только благодаря механизму апперцепции. Еще З. Фрейд утверждал, что бессознательные содержания возвращаются теми же ассоциативными путями, по которым происходил процесс вытеснения [5]. З. Фрейд показал в своих работах, что возврат вытесненного происходит в результате смещения, сгущения, конверсии и т.д. Описаны также общие условия возврата вытесненного: это ослабление противонагрузки, возрастание силы влечения, наличие актуальных событий, имеющих объяснительные причины в прошлом.

Архетип, как первообраз, символ бессознательной психической активности, спонтанно определяющей поведение и мышление человека, способен проявляться в виде архетипических представлений в продуктах творчества субъекта. Данное свойство, по нашему мнению, можно использовать в качестве инструмента в познании глубинных механизмов самодепривации и дезадаптации личности.

Изложение основного материала. Интерес к символическому содержанию восходит к древности, когда считалось, что данное явление можно рассматривать в качестве личностной мифологии [2]. Множество словарей – толкователей символики снов – египетского, арабского происхождения, сохранившихся до нынешних времен, свидетельствуют о внимании к снам как вестникам тайной истины о душе и жизни человека. Символику снов пытались разгадать множество ученых, философов, врачей прошлого. Учение о символах снов и